

Remissyttrande En gemensam angelägenhet SOU 2020:46

RISE är ett statligt ägt forskningsinstitut, vars 2 800 medarbetare driver och stöder diverse innovationsprocesser samt erbjuder expertis och ett 120-tal test- och demonstrationsmiljöer för att framtidssäkra teknologier, produkter och tjänster. Ett av RISE verksamhetsområden är att stödja välfärdsinnovation med fokus på offentlig sektors förmåga att utveckla och kvalitetssäkra sin verksamhet som utförare, som beställare och som samarbetspart. I regeringens proposition ”Forskning, frihet framtid – kunskap och innovation för Sverige” formuleras det övergripande målet för RISE verksamhet som att ”verka för hållbar tillväxt i Sverige genom att stärka näringslivets konkurrenskraft och förnyelse, samt främja offentlig sektors förnyelse och förmåga att bidra till lösningar på samhällets utmaningar tillsammans med näringslivet.

Som ett initiativ för ökad kapacitet att stödja offentlig sektor etablerar RISE sedan 2018 Social & Health Impact Center (SHIC). SHIC är ett nationellt expertcenter som i samarbete med offentlig sektor utvecklar sociala investeringslösningar, det vill säga verksamhet där ansvariga huvudmän genom förebyggande och proaktiva insatser aktivt försöker motverka senare negativa sociala och hälsomässiga utfall. Bakgrunden är att det visat sig svårt för kommuner, regioner och myndigheter att agera systematiskt med proaktiva insatser då det ofta ställer krav på tvärsektorielt samarbete och finansiering samt uppföljningsmodeller som ger vägledning kring vilka arbetssätt och metoder som kan förväntas ge bäst effekt (se exempelvis ESO 2020:1). RISE ovannämnda verksamhet berörs kort i det aktuella betänkandet vilket främst föranleder detta yttrande.

I beredningen av detta ärende har Joakim Jakobsson och Tomas Bokström deltagit.

Generella synpunkter kring betänkandets rekommendationer

Majoriteten av de förslag och rekommendationer som ges berör politikområden där RISE inte har anledning att företräda någon särskild ståndpunkt kring förslagen. Som forskningsinstitut och Sveriges innovationspartner vill RISE dock stödja den ambitiösa ansats som Jämlikhetskommissionen har när det gäller att basera sina rekommendationer på senast tillgängliga kunskap och gedigen analys som spänner över flera domäner snarare än att strikt avgränsa sig till ett enskilt perspektiv, organisatoriskt så kallat stuprör eller för den delen sektor.

RISE noterar också att den outnyttjade kapacitet i form av humankapital som blir en konsekvens av omotiverat stora socioekonomiska gradienter i hälso-, utbildnings- och sysselsättningsutfall riskerar att hämma innovationskraften i Sverige på både kort och lång sikt. Oaktat de specifika rekommendationerna är således de frågor som Jämlikhetskommissionen berör av strategisk vikt också för innovationssystemet och Sveriges internationella konkurrenskraft.

RISE Research Institutes of Sweden AB

Postadress
Box 857
501 15 BORÅSBesöksadress
Drottning Kristinas väg 61
114 28 StockholmTelefon / Telefax
010-516 50 00
033-13 55 02E-post / Internet
info@ri.se
www.ri.seOrg.nummer
556464-6874

Synpunkter beträffande avsnitt 27.3.2 Sociala investeringar

Som påpekats ovan driver RISE genom SHIC ett flertal sociala investeringssatsningar i nära samarbete med kommuner, regioner och myndigheter. Arbetet sker i kontinuerlig strategisk samverkan med SKR. Baserat på erfarenheter från de olika samarbetena, inspel från kommuner och regioner samt från internationella nätverk kring de aktuella frågorna, är RISE syn att det finns stor potential att låta sociala investeringar få ett bredare genomslag i utvecklingen av välfärdssektorn. Detta då fältet berör frågor kring kunskapsbas, uppföljningskapacitet, incitamentsstrukturer och implementering som är återkommande oaktat vilket välfärdsområde som betraktas. RISE är således positiva till att betänkandet lyfter sociala investeringar som en del av de institutionella frågor som kan bidra till en jämlik tillgång till högkvalitativa välfärdstjänster.

Rekommendation om inrättande av analysmyndighet

I betänkandet konstateras att kommuner och regioner behöver stöd för att fatta välgrundade beslut om sociala investeringssatsningar. Det framförs också att en central del av sådan analysförmåga handlar om att kunna tydliggöra hur kostnader och vinster i termer av minskade framtida kostnader fördelas mellan kommuner, regioner och staten. Det noteras att RISE till viss del har påbörjat etableringen av den analysförmåga som föreslås men betänkandet finner det mer naturligt att en statlig myndighet får uppdraget. Samtidigt konstateras att det finns beröringspunkter med flera befintliga, sektorsspecifika analysmyndigheter, men att en viktig skillnad är den nära samverkan med kommuner och regioner som är en förutsättning för framgångsrikt analysstöd i enlighet med vad som föreslås.

RISE vill peka på potentialen i att kombinera den implementeringsstödjande förmåga som RISE besitter med den analyskapacitet som olika expertmyndigheter har inom sina respektive sakområden. Snarare än att bilda ännu en analysmyndighet så bör en samordning mellan befintliga aktörer vara ett mer resurseffektivt sätt att möjliggöra de nyttor som efterlyses i betänkandet samtidigt som ett tydligare fokus på att stödja implementering av sociala investeringar kan nås genom att RISE ingår i denna funktion. För den typen av förändrings- och utvecklingsstödjande arbete som sociala investeringar trots allt handlar om – att förmå kommuner, regioner och stat att under vissa förutsättningar betrakta välfärdsinsatser som investeringar i humankapital och att värdera såväl de sociala som ekonomiska nyttorna av dessa – bedömer RISE sig besitta kompetens och kapacitet som myndigheter typiskt sett inte har.

RISE driver redan dialog med några myndigheter och universitet kring en svensk version av WSIPP-modellen och ser att betänkandets förslag vore ett utmärkt sätt att formalisera och utvidga den ambitionen.

I egenskap av mättekniskt institut finns även hos RISE unik kompetens kring att mätkvalitetssäkra den typen av data som ofta är central för sociala investeringar, det vill säga data kring förändrad hälsa och sociala utfall eller kring förändrade processer och arbetssätt hos offentliga aktörer. Eftersom det också i den akademiska världen till stor del saknas kunskap om validering och mätkvalitetssäkring av kategoriskt baserade mått (enkäter), är denna förmåga något som behöver utvecklas om kunskapen om och träffsäkerheten i sociala investeringar och för den delen i alla sociala interventioner ska förbättras.

Det tycks som att betänkandet ifrågasätter om RISE är en lämplig aktör för att stödja offentlig sektor kring dessa frågor. Det är inte helt klart på vilka grunder men en tolkning är att det beror på att författarna till betänkandet ser RISE som en aktör som främst stödjer innovation i näringslivet. RISE vill peka på att en stor och växande del av verksamheten berör innovation och utveckling i offentlig sektor samt att RISE uppdrag att stödja offentlig sektor förtydligats i

den senaste forskningspropositionen (2020/21:60). När det gäller den specifika verksamhet som berörs i betänkandet, nämligen SHIC, är denna helt inriktad på att stödja kommuner, regioner och myndigheter och civilsamhälle.

RISE förslag till justerad rekommendation:

Skapa en nationell analys- och implementeringsstödjande kapacitet bestående av utvalda analysmyndigheter och det statliga forskningsinstitutet RISE. Specificera att de inblandade aktörernas uppdrag och tillhörande finansiering är att i dialog med kommuner och regioner utveckla, standardisera och sprida vetenskapligt grundade metoder för att värdera kostnader och nyttor med sociala investeringar. I rollfördelningen har de berörda myndigheterna särskilt ansvar för kunskaps- och analyssammanställningar medan RISE har särskilt ansvar för implementeringsstödjande och uppföljande arbete samt skalning av framgångsrika arbetssätt.

Rekommendation om inrättande av statligt finansieringsinstrument

Precis som betänkandet slår fast finns ett behov av att staten utformar bättre incitament för sociala investeringar där kommuner och regioner kan experimentera med tvärsektoriella förebyggande och tidiga insatser med samhällsekonomisk potential men där den kommunalekonomiska kalkylen är osäker eller rent av indikerar kostnadsdrivande. RISE har fört fram förslag kring så kallad nationell utfallsfinansiering som har stora likheter med det statliga finansieringsinstrument som föreslås av betänkandet.

RISE vill peka på vikten av att en ansats med statligt finansieringsinstrument inte blir ännu en projektfinsieringsform utan att förankring, kunskapsbaserade arbetssätt och goda möjligheter till uppföljning och lärande utvärdering blir integrerade delar av utformningen. Precis som antyds i rekommendationen finns stor potential med en nationell analyskapacitet i kombination med en väl utformad finansieringsform - tillsammans kan dessa fylla ett gap för systematisk välfärdsutveckling som beaktar de externa effekter som ofrånkomligen uppstår mellan de offentliga aktörerna.